

AZERBAYCAN

AZERBAYCAN ÖZEL SAYISI

**TÜRK
KÜLTÜR
DERGİSİ**

REVUE PÉRIODIQUE DES TURCS D'AZERBAİDJAN
TURKISH CULTURAL PERIODICAL
OF AZERBAİDZHANIAN TURCS

YIL : 25

Sayı : 218

A Z E R B A Y C A N
T Ü R K K Ü L T Ü R D E R G İ S İ
A z e r b a y c a n K ü l t ü r D e r n e ğ i
Y a y ı n O r g a n ı

Yıl 25 — Sayı: 218

Sayısı 500 Kuruştur
(Dış Ülkelerde iki katıdır)
Nisan, Mayıs, Haziran
1 9 7 6

İmtiyaz Sahibi :
A z e r b a y c a n K ü l t ü r D e r n e ğ i
A d ı n a
F E Y Z İ A K Ü Z Ü M

Başyazar

A. VAHAP YURTSEVER

Genel Yayın Müdürü :
A H M E T K A R A C A

Sorumlu Müdür

D r . A H M E T Y A Ş A T

İlân ve Reklâm İşleri .
M. VELİ ÖZKAN

Kapak Kompozisyonu :
H Ü S E Y İ N M U M C U

Dizgi ve Baskı :
M a r s M a t b a a s ı A . Ş .
A N K A R A

İdare Yeri :
A n a f a r t a l a r V a k ı f İ Ő h a n ı N o . 3 2 4
P . K . 1 6 5 — A n k a r a

Dergimize gönderilen yazılar
basılsın, basılmasın
geri verilmez.

Bu Dergi, Basın Ahlâk Yasası-
na uymayı taahhüt etmiştir.

İlân tarifemiz :
K a p a k İ ç i v e k a p a k a r k a s ı :
1.500 TL.
M e t i n a r a s ı , s a n t i m i : 50 TL.

ESİR MİLLETLER VE İSLÂM DÜNYASI

A. Vahap YURTSEVER

Yakın tarihte ilk defa olarak, Müslüman Memleketlerin Dışişleri Bakanları Konferansı iki gün sonra İstanbulumuzda toplanmış olacaktır. Bu, kendi başına büyük tarihi bir hadisedir. Geçenlerde, özel mahiyette de olsa, Londra'da yine bir İslâm Konferansının Avrupa'daki Müslüman kuruluşların da iştirakiyle toplanmış olması şunu gösteriyor ki, artık İslâm milletleri arasında harp sonrası başlamış olan dayanışma hareketi Asya ve Afrika kıtalarını aşarak cihanşumul bir karakter almış bulunmaktadır.

Bu hareket, insanlık arasında herhangi bir ayrılık ve düşmanlık emeli gütmemektedir. Konferansımızın tek gayesi, insanlık camiası içerisinde, ötedenberi hep zulüm ve sömürüye hedef teşkil etmiş bulunan İslâm memleketlerine ve topluluklarına nüfus ve mevkileriyle mütenezip eşit ve şerefli bir paye sağlama olmaktadır.

Nitekim, bu feyizli dayanışma neticesinde, birçok İslâm ülkesi sömürü rejiminden kurtularak kendi bağımsız ve egemen devletlerini kurmuş ve milletlerarası hayatın her sahasında faal ve müsbet rol oynamaya başlamışlardır.

Fakat, komünist Rusya ve Çin'in boyunduruğu altında bulunan memleketlerde, idarecilerin vermiş oldukları vaadlere rağmen, şimdiye kadar küçük veya büyük hiçbir millet, bağımsızlık ve egemenlik bir yana, insan hak ve hürriyetlerine dahi kavuşmuş değildir. Hele Sovyet Rusya'daki milletler, 56 senedenberi mütemadiyen ruslaştırılarak Rus topluluğu içinde eritmekte ve bizzat Parti Genel Sekreteri Brejnev'in 24. Kongrede itiraf etmiş olduğu gibi artık "Sovyet Halkı" denilen yekrenk ve yeknesak bir kalıbın içerisinde tamamen imha edilmek istenmektedir.

Bu çağrı, Batı Alman "Der Spiegel" dergisine bir demeç verdiği resmi gerekçesi ile 1967 yılında komünist partisinden çıkarılan tarihçi Nekriç'in bilinen ilk çağrısıdır. Nekriç ise, partiden çıkarılmasının asıl nedeninin, ikinci dünya savaşı öncesi dönemi konu alan ve Stalin politikasının bazı yönlerini eleştiren bir kitabı olduğunu söylemektedir.

MUSTAFA CEMİLOĞLU'NU KURTARMA KAMPANYASI

Geçen hafta iki buçuk yıl çalışma kampında sıkı rejim altında tutulmaya mahkûm edilen Kırmılı Mustafa Cemiloğlu'nun hayatını kurtarmak amacıyla Sovyetler Birliğindeki Kırmılılar arasında ve muhalif çevrelerde bir kampanya açılmış, birçok dilekçe verilerek çağrılar yayımlanmıştır.

Bilindiği gibi, Stalin'in Özbekistan'a sürdüğü Kırmılıların yeniden yurtlarına yerleşebilmeleri için mücadele eden 31 yaşındaki Cemiloğlu, sekiz yıllık hapis cezası sona ermek üzere iken yeniden yargılanarak iki buçuk yıl ağır şartlar altında kamplarda çalışmaya mahkûm edilmiştir. "Sovyet aleyhdarı faaliyetlerde" bulunmakla suçlanan Cemiloğlu, Haziran ayından beri açlık grevi yaptığı için birçok organları işlemez hale gelmiş ve 35 kiloya düşmüştür.

Muhalif çevrelerin ve Sovyetler Birliğindeki bazı tanınmış Kırmılıların Sovyet yüksek şurasına ve uluslararası ka miyona hitabeden bir dilekçesinde "Mustafa Cemiloğlu'nun tehlikede olan hayatının kurtarılması" istenmektedir. Dilekçede imzası bulunan Kırmılılardan bir kısım kendi başlarına yeniden Kırima yerleşme olanağı sağlyabilmis kimselerdir.

Ote yandan, yine aynı çevrelerin bildirdiğine göre, dilekçeye imza koyan Kırmılılara gönderilen bazı imzasız

mektuplarda Cemiloğlu "Saharov ve Grigorenko casuslarının uşağı" olmakla suçlanmaktadır. Bilindiği gibi, nobel ödülü kazanmış bir sovyet fizik bilgini olan ve ötedenberi sovyet rejimine karşı faaliyetleri ile tanınan Saharov, geçen hafta Cemiloğlu'nun yargılanması sırasında hazır bulunmak üzere Sibirya'nın Omsk kentine gitmişse de mahkeme salonuna girememiş, üstelik karakolda sorguya çekilmiştir. Saharov, mahkeme kapısında kendisini sivil giyinmiş "kgb" (sovyet gizli polisi) ajanlarının içeriye sokmadığını söylemiş, tass ajansı ise Saharov'un kapıdaki görevlileri itip kaktığını ileri sürmüştür. General Grigorenko ise Kırmılıların yurtlarına dönme isteğini destekleyenlerden olduğu için akıl hastahanesine kapatılan Sovyet aydınlarındanır.

— DÜNYA HUKUKÇULARI FEDERASYONUNA ÇAĞRI

General Grigorenko'nun adı Muhalif çevrelerin Cemiloğlu'nun hayatını kurtarmak için "dünya hukuçular federasyonu"na gönderdikleri dilekçenin altında da görülmektedir. Bu dilekçede keyfi bir şekilde mahkûm edilerek ölüme terkedilen Mustafa Cemiloğlu'nu savunmaları, dünya hukukçularından istenmektedir. Cemiloğlu'nun duruşması sırasında daha önce aleyhinde ifade veren bir tanık, bu ifadeden vazgeçmiş ve kendisine vaadlerde bulunarak ifade verdirildiğini söylemişse de, mahkeme yine de Cemiloğlu'nu mahkûm etmiştir.

Mustafa Cemiloğlu'nun annesi ise "dünya kadınlarına" ayrı bir çağrıda bulunarak "sadece halkın sevdiği için mahkûm edilen oğlunu kurtarmak üzere kendisine yardım etmelerini istemiştir.

Sovyet tarihçisi Nekriç de ilk kez bu konuda tutumunu belirterek mahkemenin "keyfi" davrandığını söylemiş ve

İşçilerin Ayaklanması Üzerine Polonya Hükümeti Gıda Maddelerine Yaptığı Zammı Geri aldı.

Polonya Hükümetinin, 5 yıl süre ile gıda maddelerine zam yapmamaya taahhüt etmesine rağmen kısa süre önce yiyecek maddelerine % 100'e varan zamlar yapmasını protesto eden işçilerin greve gitmesi ve sosyal huzursuzluğun gittikçe bütün ülkeye yayılma zammı geri almak zorunda kalmıştır. hükümeti yaptığı zammı geri almak zorunda kalmıştır.

Polonyalı İşçiler, hükümetin zam kararından sonra fabrikalarda işçileri durdurmuşlar, bazı önemli demiryollarını kesmişler ve gıda maddesi taşıyan kamyonlara el koymuşlardır.

İşçi hareketine özellikle Ursus'taki traktör fabrikası ile Varşovadaki "zeran" otomobil fabrikası işçileri önyak olmuşlardır. Ancak işçilerle güvenlik kuvvetleri arasında herhangi bir çatışma olmamıştır.

Hatırlanacağı gibi, 1970 yılında da Polonya hükümetinin gıda maddelerine zam yapması üzerine eyleme geçen işçiler, Edvard Gierek hükümetinin düşmesine yol açmışlardı. bu olaylar sırasında 44 kişi ölmüştü.

Jaroszevicz Hükümeti, gıda maddelerine % 100'e varan zamlar yapılmasını öngören bir öneriyi Cuma günü parlamentoya getirmiş, bunun üzerine ülkenin çeşitli kesimlerinde işçiler direnişe geçmişlerdir. İşçi eylemlerinin gittikçe genişlemesi ve ülkede sosyal huzursuzluğun vahim biçimde artması üzerine başbakan Jaroszevicz cuma gecesi radyo ve tv'de bir konuşma yaparak, hükümetin önerisinin ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşulların zorladığı bir tekliften ibaret bulunduğunu, henüz kıda maddelerine yapılmış bir zam olmadığını ifade etmiş, hükümetin önerisini geri aldığını açıklamıştır.

— İŞÇİ SINIFININ ZAFERİ

Bu açıklama çeşitli gözlemciler tarafından, Polonya'da işçi hareketinin hükümete karşı kazandığı ikinci büyük zafer olarak nitelendirilmiştir.

TVERDOKLEBOV İÇİN SAVCI BEŞ YIL SÜRGÜN İSTEDİ-

Sovyet Devleti aleyhinde faaliyetlerde bulunmakla suçlanan insan hakları komisyonu üyesi Tverdoklebov hakkında savcı beş yıl sürgün cezası istemiştir.

Mahkeme önüne çıkarılmaya kadar bir yıl göz altında tutulmuş olan Tverdoklebov, Sovyet kanunlarına göre, sürgünün her günü üç gün sayıldığından, istenen cezanın üç yılını çekmiş olacak ve kendisine ancak iki yıllık ceza verilecektir. Savcı, sanık hakkında üç yıl hapis cezası yerine beş yıl sürgün istemiştir. bu da Tverdoklebov'un iki yıl daha gözden uzak olmasını gerektirecektir.

— SAHAROV'LARDAN HABER YOK

Ote yandan, Mustafa Cemiloğlu'nun duruşmasını izlemek için gittiği Omsk'da polislerle çatışan Saharov ve eşi henüz Mosokova'ya dönmedikleri gibi kendileri ile temas kurmak da mümkün olmamıştır. Yakınları Saharov ve eşi ile irtibat kuramadıklarını söylemişlerdir.

CEMILOĞLU'NUN DURUŞMASINDAN BİLGİ ALINAMADI

Tverdoklebov gibi Sovyet devletine hakaret suçu ile yargılanmakta olan Kırım Türklerinden Mustafa Cemiloğlu'nun dün başlayan duruşması hakkında bir bilgi alınamamıştır.

Saharov'un yakınları, Cemiloğlu'nun aleyhinde tanıklık yapması beklenen birinin son dakikada Cemiloğlu'nu suçlamaktan kaçındığına ilişkin söylentiler çıktığını bildirmiş akat fazla bir bilgileri olmadığını ifade etmişlerdir. Daha önce Cemiloğlu aleyhine ifade vermiş olan eski bir hükümlü Vladimir Dvoryansk'ta, son dakikada ilk ifadesinin baskı altında alındığını bildirdiği söylenmektedir.

TVERDOKLEBOV HÜKÜM GİYDİ

Moskova'da devlete iftira suçundan beş yıl sürgün cezasına mahkûm edilen Sovyet muhalif aydını Andrey Tvar. doklebov'un cezası pratikte 2 yıl sürgün olacaktır, Çünkü Tverdoklebov yargılanmadan önce bir yıl hapis yatmıştır ve hapiste geçen her gün sürgünde geçen üç günün karşılığı kabul edilmektedir. Böylece Tverdoklebov şimdiden beş yıl sürgün cezasının üç yılını tamamlamış sayılmaktadır.

36 yaşındaki fizikçinin annesi, mahkeme binası önünde batılı gazetecilere, oğlunun nereye sürgün edileceğini bilmediğini, fakat sürgünlerin genellikle Sibirya'ya gönderildiğini söylemiştir.

Tverdoklebov'un Moskova'nın banliyösü Lyublino'da iki gün süren duruşması sonunda 40-50 polis mahkeme dışında kolkola girerek bir engel meydana getirmiş ve insan haklarını savunan uluslararası af örgütü'nün Sovyetler Birliği'nde bir şubasını kuran Tverdoklebov'a mahkemeden çıkarılma taraftarlarının yaklaşmasını önlemiştir. Bir polis arabası genç fizikçiyi alarak hızla uzaklaşmıştır.

Bayan Tverdoklebov oğlunun verilen cezadan memnun olmadığını, çünkü kendisini suçlu kabul etmediğini söylemiştir.

MUSTAFA CEMİLOĞLU'NUN DURUŞMASI BAŞLADI

Moskova'daki ayrılıkçı çevrelerden öğrenildiğine göre, Kırmızı Mustafa

Cemiloğlu'nun yargılanmasına bugün Sibirya'nın Omsk kentinde başlanmıştır.

Nobel barış ödülü kazanan Sovyet akademi üyesi Andrey Saharov, Cemiloğlu'nun duruşmasında bulunmak üzere Omsk'a gitmişse de duruşmada kendisini gören olmamıştır. Ayrılıkçı çevreler, Saharov'un duruşmaya gitmesine engel olduğunu bildirmişler, ancak kendisini polisini mi alkoyduğunu belirtmemişlerdir.

Sovyet aleyhdarı faaliyetlerde bulunmakla suçlanan Mustafa Cemiloğlu 31 yaşındadır ve geçen haziran ayından beri açlık grevi yapmaktadır. Cemiloğlu üçüncü hapis cezasını çekmekte iken kendisine hakkında yeni bir dava açıldığını bildirilmesi üzerine açlık grevine başlamıştır. Milliyetçi çevreler, Cemiloğlu'nun aylar süren bu grev sonunda 35 kiloya düştüğünü bildirmektedir.

Mustafa Cemiloğlu, bilindiği gibi, 1944 yılında Stalin'in almanlarla işbirliği yaptıkları suçlamasıyla Özbekistan'a sürüldüğü Kırmızılıların yeniden yurtlarına yerleşebilmeleri için mücadele etmektedir.

Cemiloğlu'nun duruşması 17 Aralık'ta açılacakken önce yargıcın hastalandığı, daha sonra da 8 Nisan'da Omsk hapishanesinin karantinada olduğu gerekçesiyle iki kez ertelenmişti.

CEMİLOĞLU'NUN DURUŞMASINDA SAVCILIK TANIKLARINDAN BİRİ ALEYHDE İFADE VERMEYİ REDDETTİ

Sibirya'nın Omsk kentinde Kırmızı Mustafa Cemiloğlu'nun yargılanmasına devam edilmiştir.

Duruşma sırasında savcının gösterdiği tanıklardan birinin Cemiloğlu aleyhinde konuşmayı kabul etmemesi

duruşmayı daha da ilgi çekici bir yola sokmuştur: Kendisi de Kırmızı olan Vladimir Dvoianski adlı tanık, soruşturma sırasında Cemiloğlu aleyhinde ifade verişinin kendisine adam öldürme suçundan çekmekte olduğu hapis cezasının azaltılacağı yolunda verilen bir söze bağlı olduğunu söylemiştir.

Tanık, ilk ifadesinde Cemiloğlu'nun "Batı ile birtakım ilişkileri olduğunu" ileri sürmüştür.

CEMİLOĞLU'NU KURTARMA KAMPANYASI : KIRIMLI MİLLİYETÇİLER 368 İMZALI BİR DİLEKÇEYİ SOVYET HÜKÜMETİNE VERDİ

Kırmızı Milliyetçilerden oluşan bir grup, Mustafa Cemiloğlunun serbest bırakılmasını sağlamak için Sovyet Hükümetine başvurmuştur. 368 imzalı dilekçede, on aydan beri açlık grevi yapan Cemiloğlu'nun hayatının tehlikede olduğu belirtilmekte ve serbest bırakılması istenmektedir.

31 yaşındaki Kırmızı milliyetçi lider, geçen hafta Sibirya'nın Omsk şehrinde, Sovyet aleyhtarı davranışlarından ötürü iki buçuk yıl çalışma kampında kalmakla cezalandırılmıştı. Daha önce de yedi yıl çalışma kamplarında ve hapis hanelerde kalan Cemiloğlu, 1944 yılında yurtlarından sürülen Kırmızı milliyetçilerin yeniden yurtlarına dönmelerini sağlamak için mücadele etmektedir.

Kırmızdan sürülen ve halen Özbekistan cumhuriyetinde yaşayan milliyetçilerin 500.000 civarında olduğu sınımlanmaktadır.

— CEMİLOĞLUNUN ANNESİNİN ÇAĞRISI

Öte yandan, Mustafa Cemiloğlunun annesi de dünya kadınlara hitaben gönderdiği bir açık mektupta, oğlunun fiilen ölüme mahkûm edildiğini bildirmekte ve dünya kadınlarının tepki göstermesini istemektedir.

ANDREY SAHAROV'UN MUSTAFA CEMİLOĞLU İÇİN BREJNEV NEZDİNDEKİ GİRİŞİMİ

Fizik ödüllü sahibi Sovyet bilgini Andrey Saharov, Sovyet komünist partisi Genel Sekreteri Leonid Brejneve bir telgraf çekerek Mustafa Cemiloğlunun Sibiryada Omsk kentinde başlaması beklenen duruşmasına acele müdahalede bulunmasını istemiştir. Moskova'daki rejime karşı bir kaynaktan öğrenildiğine göre, akademi üyesi Saharov Brejneve telgrafında suçsuz bir kimsenin 9 aylık bir açlık greviden sonra hüküm giymesinin bir ölüm kararı demek olacağını belirterek, bu canice harekete izin vermemesini istemiştir.

Saharov, bu telgrafa göndermesinden az sonra duruşmayı izlemeye çalışmak üzere uçakla Omsk'a hareket etmiştir.

SAHAROV'LAR OMSK'TA POLİS TARAFINDAN DÖVÜLMÜŞ

Mustafa Cemiloğlu'nun duruşmasını izlemek amacıyla Sibirya'daki Omsk kentine giden, ancak mahkeme salonunun girişinde polislere vurdukları öne sürülerek karakola götürülen Nobel Barış ödülü sahibi Andrei Saharov ile eşi Yalena, serbest bırakıldıktan sonra polis tarafından dövüldüklerini açıklamışlardır.

Moskova'daki bir yakını ile bir telefon görüşmesi yapan bayan Saharov polis kendilerini dövdüğünü söylemiş ancak eşinin sağlık durumu hakkında bir açıklama yapmamıştır.

Bilindiği gibi Saharov, Moskova'daki yönetime karşı çıkan Sovyet aydınlarının ileri gelenlerindedir.

SAHAROF, CEMİLOĞLU'NUN DURUŞMASINA GİRERKEN KARAKOLA ÇAĞIRILMIŞ

Sovyet rejimine karşı olan ayrılıkçı grubun öncülerinden akademi üye

si Andrei Saharov ile eşi, bu sabah Sibirya'nın Omsk kentinde Kırım Mustafa Cemiloğlu'nun yargılandığı salona girerken polise ifade vermeye çağırılmışlardır.

Haberleri veren tass ajansı, Saharov ile eşinin kentin polis müdürlüğüne götürülerek "mahkemenin girişinde nöbetçilere vurdukları için" sorguya çekildiklerini, daha sonra da serbest bırakıldıklarını iddia etmiştir.

CEMILOĞLU İKİ BUÇUK YIL ÇALIŞMA KAMPINDA KALACAK

Moskova'daki Muhafif çevrelerin yabancı gazetecilere bildirdiğine göre, Sibirya'nın Omsk kentinde yargılanmasına devam edilen Kırım Mustafa Cemiloğlu iki buçuk yıl çalışma kampında "sıkı rejim" altında tutulmaya mahkûm edilmiştir.

Fizikçi Tverdohlebov hakkında bugün yine aynı kaynakların haber verdiği beş yıl sürgün cezası, tass ajansının daha sonra yayımladığı bir haberle doğrulanmışsa da, Cemiloğlu için Sovyet ajansı henüz bir haber vermemiştir.

MUSTAFA CEMİLOĞLU OLAYIN-DA SON GELİŞMELER

Sovyetler Birliği'nin Helsinki'de imzalanan Avrupa Güvenlik konferansı deklarasyonunda insan haklarına ilişkin maddelerin çiğniyip çiğnemediğini gözlemek üzere Sovyet yönetimine karşı çevreleyen yeni bir grup meydana getirildiği öğrenilmiştir.

Fizikçi dr. Yeri Orlov başkanlığında bu yeni grup, bugün Moskova'daki batılı gazetecilere dünyaya duyuracakları ilk olayın, Tatarların yeniden Kırım'a yerleşmelerine izin verilmesi için çaba harcayan Mustafa Cemiloğlu'nun yargılanması olacağını bildirmiştir. İyi haber alan kaynaklara göre, Sovyet gizli polis servisi (kgb) cumartesi günü

Dr. Orlov'u bu konudaki çalışmalarının "anayasaya aykırı" olduğunu ve bu girişimden vazgeçilmemesi halinde grup üyeleri aleyhine dâvâ açabileceği konusunda uyarmıştır.

Bir basın toplantısı düzenleyen Dr. Orlov'a göre, Cemiloğlu olayı hakkında toplanan bilgiler, Helsinki deklarasyonunu imzalamış olan ülkelerin Moskova'daki büyükelçiliklerine postayla gönderilecektir.

33 yaşındaki Cemiloğlu geçen ay Sovyet aleyhtarı asılsız suçlamalarda bulunmak suçundan hüküm giyerek iki buçuk yıl çalışma kampında kalma cezasında çarpıtılmıştı. (reu). ga-şen

MUSTAFA CEMİLOĞLU'NUN HÜKÜM GİYMESİ ÜZERİNE BİR SOVYET TARİHCİSİ TARAFINDAN YAPILAN ÇAĞRI

Sovyet tarihçisi Aleksander Nekriç Pazartesi günü yerli ve yabancı meslektaşlarına bir çağrıda bulunarak "Sovyetler Birliği ve başka ülkelerdeki siyasi tutukluların bağışlanmaları için mücadele etmelerini" istemiştir.

Moskova bilim akademisi genel tarih enstitüsünde görevli olan 56 yaşındaki Nekriç Batılı basın temsilcilerine ulaştırılan yazılı açıklamasında "Sovyet aleyhtarı yayım dağıtmak" suçundan geçtiğimiz Cuma günü iki buçuk yıl çalışma kampında hapis cezasına değinerek, "keyfi ve yaşadığı işlemleri görmezlikten gelinmemesi" çağrısında bulunmaktadır.

Nekriç, söz konusu davanın "keyfi" niteliğini ortaya koymak için örnek olarak başlıca iddia tamığı Vladimir Dvoianski'nin mahkemede "ifadesini baskı altında verdiğini açıklamak yürekliliğini gösterdiğini" belirtmekte, "Cemiloğlu'nu serbest bırakmaktan çekinildiği açıkça belli olmakta" demekte ve sonuç olarak "utanç verici bir sessizliği bozma zamanının geldiğine" işaret etmektedir.

Bu çağrı, Batı Alman "Der Spiegel" dergisine bir demec verdiği resmi gerekçesi ile 1967 yılında komünist partisinden çıkarılan tarihçi Nekriç'in bilinen ilk çağrısıdır. Nekriç ise, partiden çıkarılmasının asıl nedeninin, ikinci dünya savaşı öncesi dönemi konu alan ve Stalin politikasının bazı yönlerini eleştiren bir kitabı olduğunu söylemektedir.

MUSTAFA CEMİLOĞLU'NU KURTARMA KAMPANYASI

Geçen hafta iki buçuk yıl çalışma kampında sıkı rejim altında tutulmaya mahkûm edilen Kırım Mustafa Cemiloğlu'nun hayatını kurtarmak amacıyla Sovyetler Birliğindeki Kırımlılar arasında ve muhalif çevrelerde bir kampanya açılmış, birçok dilekçe verilerek çağrılar yayımlanmıştır.

Bilindiği gibi, Stalin'in Özbekistan'a sürdüğü Kırımlıların yeniden yurtlarına yerleşebilmeleri için mücadele eden 31 yaşındaki Cemiloğlu, sekiz yıllık hapis cezası sona ermek üzere iken yeniden yargılanarak iki buçuk yıl ağır şartlar altında kamplarda çalışmaya mahkûm edilmiştir. "Sovyet aleyhtarı faaliyetlerde" bulunmakla suçlanan Cemiloğlu, Haziran ayından beri açlık grevi yaptığı için birçok organları işlemez hale gelmiş ve 35 kiloya düşmüştür.

Muhafif çevrelerin ve Sovyetler Birliğindeki bazı tanınmış Kırımlıların Sovyet yüksek şurasına ve uluslararası ka muoyuna hitabeden bir dilekçesinde "Mustafa Cemiloğlu'nun tehlikede olan hayatının kurtarılması" istenmektedir. Dilekçede imzası bulunan Kırımlılardan bir kısmı kendi başlarına yeniden Kırım'a yerleşme olanağı sağlatmış kişilerdir.

Ote yandan, yine aynı çevrelerin bildirdiğine göre, dilekçeye imza koyan Kırımlılara gönderilen bazı imzassız

mektuplarda Cemiloğlu "Saharov ve Grigorenko casuslarının uşağı" olmakla suçlanmaktadır. Bilindiği gibi, nobel ödülü kazanmış bir sovyet fizik bilgini olan ve ötedenberi sovyet rejimine karşı faaliyetleri ile tanınan Saharov, geçen hafta Cemiloğlu'nun yargılanması sırasında hazır bulunmak üzere Sibirya'nın Omsk kentine gitmişse de mahkeme salonuna girememiş, üstelik karakolda sorguya çekilmiştir. Saharov, mahkeme kapısında kendisini sivil giymiş "kgb" (sovyet gizli polisi) ajanlarının içeriye sokmadığını söylemiş, tass ajansı ise Saharov'un kapıdaki görevlileri itip kaktığını ileri sürmüştür. General Grigorenko ise Kırımlıların yurtlarına dönme istegini destekleyenlerden olduğu için akıl hastahanesine kapatılan Sovyet aydınlarındanadır.

— DÜNYA HUKUKÇULARI FEDERASYONUNA ÇAĞRI

General Grigorenko'nun adı Muhafif çevrelerin Cemiloğlu'nun hayatını kurtarmak için "dünya hukukçular federasyonu"na gönderdikleri dilekçenin altında da görülmektedir. Bu dilekçede keyfi bir şekilde mahkûm edilerek ölüme terk edilen Mustafa Cemiloğlu'nu savunmaları, dünya hukukçularından istenmektedir. Cemiloğlu'nun duruşması sırasında daha önce aleyhinde ifade veren bir tamk, bu ifadeden vazgeçmiş ve kendisine vadedilen bulularak ifade verdiğini söylemişse de, mahkeme yine de Cemiloğlu'nu mahkûm etmiştir.

Mustafa Cemiloğlu'nun annesi ise "dünya kadınlarına" ayrı bir çağrıda bulunarak "sadece halkın sevdiği için mahkûm edilen oğlunu kurtarmak üzere kendisine yardım etmelerini istemiştir.

Sovyet tarihçisi Nekriç de ilk kez bu konuda tutumunu belirterek mahkemenin "keyfi" davrandığını söylemiş ve